

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 197. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890595881120/facsimile.pdf> (tilgået 10. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

(1637-85) til Basnæs, som forgæves tilbød V.D. at blive boende på livstid. – **30 modige** hjertelige; af dyb bedrøvelse.

110.14 Muren ... Borg] se n.t. 103.19. – **16 Den ældste ... Verden]** citat fra folkevisen om Marsk Stigs døtre (DgF 146). – **20 Smidstrup Mark]** udenfor Skælsker. – **28 klinede]** lerklinet dvs. bindingsværk hvor felterne ml. træskeluet er fremstillet af ler. – **32 Hvor ... hvor]** hvorledes ... hvorledes.

111.5-6 Domprovosten ... Gaard] uvist hvilken bygning A tænker på. Det kan muligvis være Karnapgården i Skt. Mogensgade 31, der dog aldrig har været domprovstegård. Den nuværende domprovstiegård i Skt. Leonistræde 1 var ganske vist netop restaureret i 1855, men har ingen karnap og blev først embedshøig for domprovsten i 1873. – **7 faure]** smukke. – **14ff.** Sml. Optegnelsesbog II,1 nr.4: »Ovre ved Glorup ligger i en Gyde et lille faldefærdigt Bondchus, ingen bo derinde, thi det er for usælt, men gamle Excellense [; Gebhard Moltke-Hvitfeldte] vil dog ikke rive det ned, thi der er en Storkerede paa Taget hvor Storken aalig kommer, for hans Skyld staar saa Huset til det faldere« (FoF IX 161). – **16 Skramsel]** et hæsligt syn. – **22 Utagegaard]** have. – **26 de føttige Skoldvænge sang ikke]** latinskolecverne, peblingene, ernærede sig ved at syngle ved kirkelige handlinger, og det var således et tegn på social status, hvorvidt man havde råd til at betale for deres medvirken. – **28 Elende]** elendighed, ulykke. – **31 den hævde Fjaf]** træhesten, et alm. afstraffelsesredskab. – **33 rige]** mægtige. – **37 boare]** fædt; som hendes sind var hende medfædt.

112.17 færdet] befarde. – **17 Dampen med sin Yognrække]** efter åbningen af jernbanen ml. København og Roskilde i 1847 blev jernbanenetet hurtigt udbygget i de næste årtier.

Pigen, som traadte paa Brødet

Pigen, som traadte paa Brødet blev trykt første gang i NEH 3-59, der udkom 24.3.1859.

Den eneste oplysning om tilblivelsen af eventyret er at finde i Alm 16.1.1859: »Skrevet Eventyret Pigen som traadte paa Brødet.«

Eventyret tilhører antagelig den gruppe, som bygger på stof, A har hørt som barn i Odense, idet det i Bernækninger hedder: »Tidligt hørte jeg Historien om *Pigen, som traadte paa Brødet*, der blev til en Steen og forsvandt med hende i Dyndet.« A ville imidlertid andet og mere end en gendigtning: »Jeg satte mig den Opgave, psychologisk at løfte hende igjen til Forsonen og Frelse; saaledes er Digtingen voxet frem« (16). I og med denne drejning af motivet er eventyret i øvrigt nært

beslægtet med *De røde Stue* (II 85ff) og med *Aase Lisbeth*, der følger senere i hæfter (III 127ff); jvf. også *En Historik* (IV 52ff).

Motivet med brød, der forvandler til sten, fordi man nægter at dele det med andre, kendes tilbage fra tidlig middelalder i talrige variationer (se Georg Galster: De forstenede Brød i: *Festschrift til Hugo Matthiessen*. 1941. 47-56). Hans Ellekilde er i A-iana 2 rk. III 116 tilbejligt til at uo, at sagnet om pige, som trædte på brødet, virkelig har hørt til Odense bys sagnoverlevering, idet A.s Inger er en købstadspige, der tjener på landet, hvorimod hun hos Thiele² II 17 og 309f, der har to opskrifter fra Mors og Sydsjælland, er højdepigge. Til stede for Ellekildes teori tjener, at der idetmindste findes én fynsk optegnelse, Bredene i: *Morskabslesning for Den danske Almue*. Udg. af H.K. Rask, nr. 31. 1840.477. Om A har kendt dette tidsskrift videt ikke, men Rask (1805-75), der var teolog, giver det en tydelig kristelig udlægning på linie med A: »Hovedtanken deri [...] stemmer med Folkemeningen, nemlig at en letsindig Ringeagt for Guds Gaver maa vække stor Mishag hos Gud, og have Straf til Felge.«

Endelig må nævnes, at Thieles optegnelse fra Mors med overskriften *Pigen Væstedod* blev gendigtet på vers af Julius Chr. Gerson under samme titel i denes og H.V. Kaalunds Maanedsskrift for Børn, 2. Hefte, 1845.89f, hvor sagnets anonyme pige får navnet Inger. Fra dette digt har A tydeligvis lånt navnet til sin eventyrskikkelse.

113.18 *Der skal skærp Lud til]* der skal skrappe midler til (skurvede hoveder). – *Lud*] oplæsning af sæbe og soda. – **19-21** Fri gengivelse af ordspillet Små børn træder moderen på forklædet, store træder hende på hjertet (Mau 500).

114.2 *Byledet]* led ved indkørslen til landsby. – **3** *sladdie]* snakke, sludre. – **24-25** *Moskonen, der brygger]* iflg. folketroen var tågen, der efter varme sommerdage kan lægge sig over enge og moser, udtryk for at moskonen bryggede eller kogte nadver (aftensmad). A.s beskrivelse af hendes bryggeri samt hendes slægtskab med elverpigerne og fanden er imidlertid fri fantasi. – **25** *Viser]* folkeviserne. – **29-30** *Sankistes]* beholder under bunden i kloakledning, der holder faste stoffer tilbage og før dem til at bundsfældte sig.

115.3 *gyde ... Sknew]* gav dem lyst til at flakke, bisse, om. – **11** *Postament]* billedstøtte, statue. – *Børnebarnsbarn]* Fanden. – **26ff.** Følelsen af at være bundet til brødet og den allfortzende sukt er et udtryk for den folkelige nemesisopfattelse, jvf. fx i saget om Ubarmhertigheds Straf hos Thiele² I 27f. – **39** *trængbrystig]* stakåndet, forpuster.

116.8-11 Nemesis for at hun som barn pillede vingerne af fluer. – **28** *Hoomod gaaer for Faldf]* Ordsprogenes Bog 16.18. – **38** *toiner]* græder.

117.3 *avsl*] straffet, revset. – **5 en heel Vise**] sandsynligvis en allusion til skillingsvisen En meget sørgetil Tildrageise om den Hoffærdige Pige som af bare Stolthed lagde to Bred i Skaret som hun skulde bringe til sin fattige Moder og trædte derpaa for ei at smudske sine nye Skee, samt Guds Straf over hende alle andre til Advarsel. Triblers Enkes Forlag, ca. 1800.

118.35-36 en *Guds Engel grad over hende*] et gammelt legendetræk, sml. Imp, hvor Antonie af Fra Martino får »et Billedie med Madonna, som gred store Taarer, der, som en Regn, faldt ned i de brændende Helvedsfluer, hvor de Fordomme grebe efter denne Lædskedvirk« (10). A har måske ændret jomfru Maria til den fromme pige for at afskatolisere legenden.

119.19 *David*] konge af Israel ca. 1000 f.Kr. Salmernes Bog blev tidligere antaget at være forfattet af David. – **28 Harekjerne**] havreneget, juleneget. – **37 Bedestederne**] rastepladserne.

Taarnvægteren Ole

Taarnvægteren Ole blev trykt første gang i NEH 3-59, der udkom 24.3.1859.

Eventyrets egendige tilblivelse som en helhed er ukendt, men kimen til rammefortellingen kan føres tilbage til Fodreise, hvor Taarnvægteren Oles skikkelse er skitseret gennem den poetiske vægters omtale (13). Kort efter Fodreise indførtes Taarnvægteren Ole direkte ved navn i den heroiske vaudeville Kjærlighed paa Nicolai Taarn eller Hvad siger Parterret (opført 1. gang på Det kgl. Teater 25.4.1829). Vaudevillefiguren og eventyrskikkelsen, der i høj grad er A.s alter ego, har dog kun navnet tilfælles; karaktererne er forskellige.

Ideen til Første Besøg har A fået under et ophold i Dresden i sommeren 1856, hvor han iflg. Dagbøger 3.7. havde en samuale med den ty. forfatter Amalie Bölte (1811-91) som de 48 Forfatterinder her i Dresden, jeg sagde at det kunde blive et Eventyr: Walperginsnacht, hvorledes de som Hexene [!] Faust rede paa der[es] Penne-Kosteskaftet til Bloxborg og udtalte sig deres Aande (IV 219).

Ideen var dog ikke ny. Inspireret af E.T.A.Hofmanns Die Abentheuer der Silvesternacht havde A behandlet morivet i Fodreises litteraturrevy, og han tog det efter op i farcen Langebro, skrevet til en julefest i Studenterforeningen 1837. Her fortæller Fru Hølvig, henvist fra Hertz' Svend Dyrings Hus (1827), at alt, hvad der er foregået igennem hele året, passerer revy mellem jul og nytår. Derefter sætter